

Галина Кирилівна Барвіцька,
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу інформаційно-дидактичного
моделювання Національного центру
«Мала академія наук України»,
м. Київ, Україна

УДК 37.01./09

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

В статті досліджено сутність фінансової грамотності та її вплив на навчальний процес в умовах сучасного розвитку. Проаналізовано роль проектування нових навчальних курсів в системі навчально-пізнавальної діяльності старшокласників як одного з інноваційних засобів сучасних технологій. Автор запропонував план створення електронного підручника з української термінології бухгалтерського обліку та аудиту та обґрунтував доцільність введення цього навчального курсу в навчальний процес.

Ключевые слова: проектування, українська термінологія бухгалтерського обліку та аудиту, електронний підручник, фінансова грамотність.

In the article the essence of financial literacy and its impact on the educational process in modern development. Analysing the role of planning of new educational courses in the system of educational-cognitive activity of senior pupils as one of innovative facilities of modern technologies, an author offered the plan of creation of electronic textbook from Ukrainian terminology of account and audit and grounded expediency of input of this educational course in an educational process.

Key words: planning, Ukrainian terminology of account and audit, electronic textbook, financial literacy.

Можливості застосування сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі відкривають нові обрії в українській освіті. Необхідність підвищення якості вітчизняної освіти зумовлена значним рівнем розвитку сучасного інформаційного суспільства, де певну роль відіграють новітні методи і методики навчання, що сприяють гармонізації навчального процесу. Одним із засобів, що активно застосовують для забезпечення фінансової грамотності та активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, є проектування навчальних курсів та електронних підручників. Проблема фінансової культури та обізнаності є актуальною не лише для України, а й практично для всіх країн світу.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується рухливістю та мінливістю. Домінуючою є проектувальна діяльність вчителя, оскільки в ній поєднуються технократичність з гуманітарністю, дослідницька діяльність з прогностичністю, інформаційність, освіта зі соціальними перетвореннями тощо [9]. Основні результати дослідження цієї проблематики здійснюються за допомогою відповідних засобів поглибленого навчання, що дозволяє без значних затрат

часу під час навчально-виховного процесу надавати можливість учням старших класів оволодівати науковими та технічними знаннями сучасного рівня.

Педагогічне проектування як механізм розвитку системи діяльності загальноосвітнього закладу та вищої школи досліджували такі науковці: В. Безрукова, В. Докучаєва, І. Зязюн, О. Кравець та інші. Етапи та компоненти проектування освітнього середовища висвітлено у працях: Є. Алісова, Т. Подобедової, Я. Фруктової, А. Цимбалару, О. Ярошинської та ін. учених. У центрі уваги українських науковців перебувають методологічні, наукові, технологічні, психолого-педагогічні проблеми, пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти, зокрема у навчальному процесі. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики використання інформаційних комп'ютерних технологій у галузі освіти зробили такі вітчизняні науковці М. Желдак, М. Згуровський, А. Манако, Ю. Машбиць, Н. Морзе, В. Широков та інші.

Метою статті є спроба теоретичного обґрунтування проектування навчального курсу з української

термінології обліку, аудиту та застосування електронного підручника у навчальному процесі старшокласників як інноваційного розвитку фінансової грамотності.

Останнім часом в Україні та поза її межами спостерігається активізація досліджень навчальних курсів і програм, що використовують для підвищення ефективності навчального процесу. Педагогічні колективи усвідомлюють той факт, що для більш ефективного задоволення потреб учнів, вони повинні впроваджувати результати наукових досліджень науково-педагогічних працівників вищої школи та науковців академічних установ, які давно вийшли за межі традиційного способу організації навчального процесу.

Визначення суті такого педагогічного явища, як проектування, є досить складним, тому що проблематичними та багатоцінними є система проектування і сам педагогічний процес. Поняття «проект» у перекладі з латинської мови означає «кинутий вперед – задум, план тощо». Проектування у загальному розумінні – це науково обгрунтована побудова системи параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану наявного проекту прототипу передбачуваного або можливого об'єкта стану чи процесу [8].

На думку науковців, проектування є технічним терміном, що широко використовують у педагогічній сфері. Його почали використовувати у промислових галузях у середині ХХ століття. На сьогодні це поняття набуває широкого застосування в науці та виробництві, тлумачиться, як створення випереджувальної проєкції того, що згодом буде відтворено у природі [1].

Соціальні, технічні та гуманітарні науки розглядають проектування як форму випереджального відображення і перетворення дійсності, що виконує прогностичну функцію управління та зосереджена на конструюванні системи параметрів майбутнього матеріального об'єкта або якісно нового стану наявного [7].

Тому, сьогодні науковці вважають проектування важливим етапом діяльності вчителя, який намагається технологізувати процес освіти зі певного предмета. Спроекувати – це, насамперед, побудувати проект майбутнього процесу, який гарантує досягнення запланованого результату [3].

Для нашого дослідження більш аргументованим є визначення О. Ломакіної, що розглядає проектування навчальних курсів не як складання плану діяльності вчителя на навчальному занятті, а розробку логічної структури навчально-виховної діяльності учнів як основи проєктувальної діяльності вчителя [12].

Сучасна освіта потребує нових підходів до запровадження інноваційних технологій, що здійснюються засобами комп'ютерних програм. Актуальною формою навчальної діяльності з учнями сьогодні є дистанційне навчання, засадами якого постає самостійна інтерактивна робота учня зі спеціально розробленими навчальними матеріалами. Компоненти та методичні прийоми орієнтовані на те, щоб зробити навчання максимально зручним та ефективним.

Питання створення і застосування електронних навчальних підручників у навчальному процесі

розглядають у своїх дослідженнях В. Бадер, М. Бовтенко, В. Волинський, В. Мадзігон, О. Руденко-Моргун та ін. *Електронний підручник* – це підручник, виконаний в електронному (цифровому) форматі HTML, що допускає гіперпосилання, графіку, мову диктора, реєстраційні форми, інтерактивні завдання, мультимедійні ефекти; включення елементів анімації та комп'ютерних ігор; забезпечує інтерактивність, режим самонавчання, можливість самоконтролю, поширюється на компакт-дисках (CD-ROM) [5].

Так, О. Кучерук зазначає, що використання методів комп'ютерного навчання дозволяє осучаснити освітній процес, підвищити його продуктивність, забезпечити індивідуалізацію, диференціацію у досягненні навчальних цілей, інтерактивну взаємодію учнів в електронних мережах під час виконання навчальних проєктів [11].

Загальна мета створення електронних навчальних підручників полягає в тому, щоб підвищити ефективність процесу засвоєння знань та покращити якість підготовки фахівців. У системі освіти електронні навчальні посібники можна використовувати як додаткові навчальні засоби, що дозволяють методично правильно організувати контрольовану вчителем самостійну діяльність учнів. Таким чином, у межах денної освіти буде здійснюватися поступове впровадження технологій відкритої освіти, зокрема методу дистанційного навчання. Разом з тим, у системі відкритої освіти електронні навчальні посібники є основним джерелом навчальної інформації для того, хто навчається.

Необхідно наголосити, що основним призначенням електронного підручника є суттєве підвищення ефективності процесу навчання. Електронний підручник має носити стимулюючий вплив. Для цього потрібно використовувати прийоми створення ситуації новизни, актуальності, наближення до наукових відкриттів тощо [10]. Його можна також розглядати як додатковий навчально-методичний засіб, що дозволяє методично правильно організувати самостійну роботу учнів над матеріалом, розвинути їхні вміння та навички.

Разом з тим, можна констатувати, що впровадження у навчальний процес електронних підручників, дозволяє на належному рівні забезпечити навчальний процес і підвищити його ефективність. Основними перевагами електронного підручника є можливість автономної діяльності незалежно від мережі Інтернет (локальні підручники), наочність матеріалу, що в електронних підручниках вища, ніж у паперових виданнях. Електронні підручники можна легко змінювати та доповнювати новими матеріалами. Необхідно пам'ятати, що електронний підручник – це не аналог друкованого видання, він постає своєрідним освітнім середовищем. Окрім текстової інформації він має значну кількість мультимедійного матеріалу, дозволяє працювати з віддаленими ресурсами і швидко переходити до різних частин видання.

Розглянемо основні функції електронних підручників та особливості забезпечення їх виконання [6]:

1) *інформаційна* – забезпечення розширеного і поглибленого опанування предметної галузі за рахунок легкого та швидкого доступу до потрібних фрагментів інформації;

2) *самоосвіти* – формування бажання та вміння самостійно отримувати знання, будувати власну траєкторію навчання; стимулювання навчально-пізнавальної мотивації, активності;

3) *розвивально-виховна* – створення умов для стимулювання пізнавального інтересу, формування пізнавальної активності, стимулювання бажання поглибити знання та покращити результати навчання завдяки забезпеченню індивідуальної допомоги, рекомендацій за результатами тестування;

4) *систематизувальна* – надання можливості отримання загального уявлення як про зміст і структуру навчального матеріалу, так і про взаємозв'язок окремих фрагментів; надання можливості встановити внутрішньо- і міжпредметні зв'язки матеріалу;

5) *трансформаційна, розвивально-виховна* – емоційно-виразне ілюстрування теоретичного матеріалу, що забезпечує вплив на емоційно-вольову сферу того, хто навчається, сприяє формуванню мотивації пізнання; формування навичок самоосвіти; орієнтація на розвиток логічного, аналітичного та конструктивного мислення; стимулювання розумової діяльності; формування творчих навичок учня;

6) *корекції та контролю* – забезпечення контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів під час виконання тренувальних задач; результатів виконання тестів тощо;

7) *прогностична, зворотного зв'язку* – накопичення статистичної інформації про хід навчального процесу;

8) *інтегровальна та координувальна* – інтегрування знань з різних джерел.

Відомо, що електронні підручники можуть бути *адаптованими*, тобто орієнтованими на індивідуальні запити і здібності того, хто навчається, *інтегрованими* – охоплювати зміст декількох споріднених навчальних предметів одного науково-теоретичного циклу, а також *змішаними*, що поєднують функції адаптивності та інтегрованості [5].

Електронний посібник – це література нового покоління, що поєднує переваги традиційних довідників і можливості використання комп'ютерних технологій. Електронний посібник повинен зайняти чільне місце серед інформаційних ресурсів навчального призначення.

Формування сучасної української терміносистеми обліку та аудиту пов'язано з прискоренням науково-технічного прогресу й розвитком обліку та аудиту. Це призводить до активного її поповнення новими термінами (*безпека (пеня) законна, «спазм» ліквідності, «щаслива дуель», «ясельне» фінансування тощо*).

Аналіз наукової літератури обліку та аудиту підтвердив, що частина понять у різних виданнях номінується по-різному. Зустрічаються невідповідності російської мови (*оборот, уцінка, убуток* замість *обіг, знижка, збиток* тощо), деякі терміни через багато-

компонентність нечітко розкривають поняття (*перевірка правильності відображення в балансі готової продукції* тощо), граматичне оформлення окремих термінів суперечить правописним нормам сучасної української літературної мови (*франчайзінг, холдінг, відомість розподілу витрат по електроенергії, складання зведених реєстрів по бухгалтерському обліку* замість *франчайзинг, холдинг, відомість розподілу витрат з електроенергії, складання зведених реєстрів з бухгалтерського обліку* тощо), наявні випадки різного трактування одних і тих самих понять обліку та аудиту. Це призводить до значних помилок тощо.

Актуальність правильного використання старшокласниками понять, пов'язаних з обліком та аудитом створює передумови формування спеціального електронного словника. Це дозволить наочно продемонструвати можливий усвідомлений відбір термінів, що більше відповідає поняттю і задовольняє вимоги нормативності. Ми вважаємо, що обов'язковим у такому словнику має бути тезаурус (показчик термінів), і таблиці, де будуть подані нормативні найуживаніші терміноелементи з відповідною етимологією (префіксальні та суфіксальні морфеми) і з описом словотворчої значущості. З урахуванням інформатизації суспільства такий словник необхідно розробляти як у традиційному – паперовому, так і електронному варіантах. Необхідно використовувати нові інформаційні технології, комп'ютеризовану систему пошуку слів тощо.

Незважаючи на те, що у творенні наукової термінології в різних розвинених мовах спостерігаються спільні або близькі тенденції, українська термінологія обліку та аудиту має специфіку формування та розвитку терміносистеми. До того ж, корективи вносить складний взаємозв'язок терміноодиниць обліку та аудиту зі загальноживаною термінологією та іншою лексикою української мови. Ці та інші аспекти буде враховано під час укладання запропонованого словника, що задовольнятиме вимоги старшокласників і сприятиме розвитку їх фінансової грамотності.

Сьогодні грамотність населення є важливою ознакою сучасного суспільства і визначає якість життя учнівської молоді, забезпечуючи їм доступ до якіснішої освіти. Це стосується фінансової грамотності та фінансової культури, адже фінансові відносини стали невід'ємними атрибутами сучасного життя.

Так, Р. Бонд під поняттям фінансової грамотності розумів сукупність знань, умінь та навичок, потрібних для прийняття відповідальних економічних та фінансових рішень і вжиття заходів із належним рівнем компетентності [15]. На нашу думку, науковець звужує трактування цього поняття, адже фінансова грамотність передбачає не лише наявність необхідних знань та навичок для прийняття відповідних фінансових рішень, а й умінь формувати власний підрахунок, вести постійний облік особистих доходів і витрат, оминати ризики тощо.

Фінансова грамотність особистості є основою економічно успішного суспільства, фундаментом більш високого рівня життя країни у майбутньому.

Така людина емоційно позитивна та цілеспрямована, вона впевнена у власному майбутньому не завдяки державі, а завдяки розуму та досвіду. Отже, фінансово грамотний громадянин повинен на сьогодні бути пріоритетом розвитку держави.

Таким чином, використання інноваційних засобів навчання суттєво підвищує ефективність викладання, наочно демонструє переваги особистісно орієнтованого навчання, дозволяє вчителю зміщувати акценти в методиці викладання предмета, підвищувати інтерес учня до навчального предмета, створює необхідні умови для активної форми навчальної діяльності як сильних учнів, так і тих, кому опанування предметом дається важче. Запропонований електронний підручник сприятиме ефективності підготовки учнів до занять, оскільки зосереджує їхню увагу на процесах постійного оновлення форм і методів використання такого підручника у навчальному процесі за допомогою візуалізації та обробки результатів.

Використані літературні джерела

1. *Безрукова В. С.* Проективная педагогика [текст] : учеб. пособие / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 344 с.
2. *Бойкова В. О.* Автоматичне керування процесом навчання в системі електронного підручника [текст] / В. О. Бойкова, А. М. Сільвестров, Р. Ф. Хотячук // Праці МНТК «Автоматика – 2000». – Львів : Держ. НДІ інформаційної інфраструктури. – 2000. – Т. 6. – С. 44–51.
3. *Бондар С. П.* Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті [текст] : навч. посібн. / С. П. Бондар, Л. Л. Момот, М. І. Головка. – Рівне : Теніс, 2003. – 200 с.
4. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник. – Київ : Либідь, 1997. – 373 с.
5. *Гриценчук О. О.* Електронний підручник і його роль у процесі інформатизації освіти [текст] / О. О. Гриценчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – Київ : Ін-т засобів навчання АПН України, 2005. – С. 255–261.
6. *Іванов В. Л.* Структура електронного підручника [текст] / В. Л. Іванов. – М. : МГІУ, 2001. – 130 с.
7. *Квиртия Л. Д.* Методические вопросы теории и практики педагогической информации. Обзорная информация [текст] / Л. Д. Квиртия. – М. : НИИ ОПАПН, 1976. – Вып. XII. – 63 с.
8. *Киричук В. О.* Проектування педагогічних умов для розвитку обдарованої дитини: теоретико-практичний аспект [текст] : навч.-метод. посібн. / В. О. Киричук ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т обдар. дитини НАПН України. – Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2011. – 127 с.
9. *Кравець О. Є.* Технологія проектування навчальної інформації в процесі професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу [текст] : монографія / О. Є. Кравець. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. – 245 с.
10. *Краснова Г. А.* Технології створення електронних засобів [текст] / Г. А. Краснова. – М. : МГІУ, 2001. – 146 с.
11. *Кучерук О. А.* Інтеграція комп'ютерних методів у традиційну систему організації самостійної роботи учнів з української мови [текст] / О. А. Кучерук // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2011. – № 57. – С. 72–75.
12. *Ломакина О. Э.* Проектирование как ведущее направление модернизации современного педагогического образования [текст] / О. Э. Ломакина // Alma mater. – 2004. – № 1. – С. 44–49.
13. *Приходько Б.* Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України [текст] / Б. Приходько // Вісник Національного банку України. – Київ : [б. в.], 2014. – № 2 (216). – С. 11–16.
14. *Фінансова грамотність молоді : практика зберігання та збільшення грошей родини [текст] / В. Б. Воскобойніков [и др.].* – Черкаси : Маклаут, 2008. – 240 с.
15. *Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки [текст] / Роберт Бонд, Олексій Куценко, Наталія Лозицька ; USAID від американського народу, Проект розвитку фін. сектору (FINREP).* – Вид. 2-ге, доповн. та випр. – Київ, 2010. – 40 с.